

Informacja o poziomie i strukturze minimum egzystencji w 2023 r.

(na podstawie danych średniorocznych)

Celem niniejszej analizy jest przedstawienie szacunków minimum egzystencji w Polsce w warunkach cenowych panujących w 2023 r. Wartości te zostaną porównane ze wskaźnikami CPI (inflacji) dla analizowanych grup potrzeb. Prezentowane wartości minimum egzystencji oszacowano na podstawie danych cenowych udostępnionych przez GUS. Szacunki te opracowano zakładając, że panujące warunki są zbliżone do normalności¹.

Minimum egzystencji jest miarą ubóstwa opracowaną przy pierwszych szerszych badaniach nad ubóstwem w Polsce. Jest to normatywny model wyznaczający niski, „alarmowy” poziom zaspokajania potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Uwzględnia on jedynie zaspokojenie potrzeb niezbędnych do przeżycia i zachowania zdrowia, których nie powinno się odkładać w czasie². Wartość minimum egzystencji wyznacza *dolny obszar ubóstwa*.

Tabela 1. Wartość minimum egzystencji (średniorocznie w 2023 r., w zł)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	377,93	755,86	1 077,60	1 204,23	1 525,97	1 974,34	328,21	656,43
Mieszkanie	398,80	564,55	813,84	813,84	1 069,69	1 322,16	398,80	564,55
-użytkowanie i energia	373,15	530,49	769,81	769,81	1 010,24	1 250,79	373,15	530,49
-wyposażenie	25,66	34,06	44,02	44,02	59,45	71,38	25,66	34,06
Edukacja	0,00	0,00	6,44	80,93	87,37	168,30	0,00	0,00
Odzież i obuwanie	35,35	65,85	98,08	102,51	134,73	171,39	35,35	65,85
Ochrona zdrowia	15,10	26,10	61,73	42,00	76,61	92,33	23,88	43,66
Higiena osobista	30,95	61,33	76,30	84,63	99,63	123,13	27,17	53,78
Pozostałe wydatki	42,91	73,68	106,70	116,41	149,70	192,58	40,67	69,21
Razem ME	901,04	1 547,38	2 240,69	2 444,55	3 143,69	4 044,23	854,08	1 453,49
ME na 1 osobę	901,04	773,69	746,90	814,85	785,92	808,85	854,08	726,74

Symbole: M – mężczyzna w wieku 25-60 lat, K – kobieta w wieku 25-60 lat, (M + K)/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa mężczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat.

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

¹ Jeśli badania ukazujące konsumpcję gospodarstw domowych staną się przesłanką do zmian w modelu minimum, szacunki te będzie można ponowić.

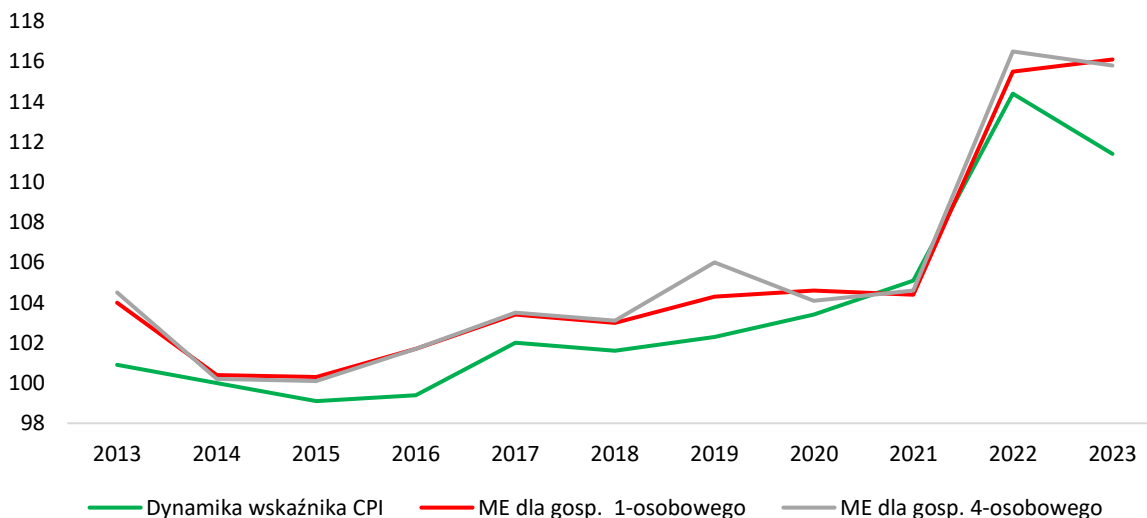
² Por. Deniszczuk, Kurowski, Styrz 2007, Kurowski 2019. W badaniach nad ubóstwem w Polsce GUS korzysta z wartości minimum egzystencji dla określenia zakresu tzw. skrajnego ubóstwa (por. GUS 2021, 13–14).

Wartość minimum egzystencji w 2023 r. dla gospodarstwa z jednym młodszym dzieckiem (wiek 4-6 lat) wyniosła 2 240,69 zł (tj. 746,90 zł na osobę). W przypadku rodziny z dzieckiem starszym (wiek 13-15 lat) jest to 2 444,55 zł (814,85 zł na osobę). Dla osoby samotnie gospodarującej w wieku produkcyjnym minimum egzystencji wyniosło 901,04 zł, a w wieku emeryckim 854,08 zł. W gospodarstwie z trójką dzieci minimum egzystencji oszacowano na 4 044,23 zł (tj. 808,85 zł na osobę).

Kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, przyjęte od 1 stycznia 2022 r., wynoszą 776 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 600 zł dla osoby w rodzinie. Wartości minimum egzystencji z 2023 r. są wyższe od przyjętych kryteriów dochodowych we wszystkich badanych typach gospodarstw domowych. W lutym br. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych przedstawił Ministerstwu Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oszacowania wartości i struktury Progów Interwencji Socjalnej w cenach 2022 oraz 2023 r.³

Zewnętrzne otoczenie społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych ukazywało zróżnicowany obraz. Stopa bezrobocia rejestrowanego była na podobnym poziomie (5,1% na koniec 2023 r. wobec 5,2% w grudniu 2022 r.). W IV kwartale 2023 r. wartość przeciętnego wynagrodzenia brutto w gospodarce wyniosła 7 540,36 zł. W porównaniu do analogicznego okresu z 2022 r. oznaczało to wzrost nominalny o 12%, a realny o 5,2% (por. GUS, 2024).

Wykres 1. Dynamika minimum egzystencji na tle wskaźnika CPI w latach 2013–2023

Źródło: opracowanie własne.

Minimum egzystencji w 2023 r. wzrosło od 15,5% (gospodarstwo domowe z młodszym dzieckiem na utrzymaniu) do 16,5% (gospodarstwo samotnego emeryta). Na wzrost wartości

³ Wartość Progu Interwencji Socjalnej w cenach z 2022 r. na osobę w gospodarstwie wyniosła: 1 009,95 zł dla osoby samotnej w wieku produkcyjnym, 1 014,17 zł osoby samotnie gospodarującej w wieku emeryckim oraz dla 819,58 zł dla gospodarstwa 3-sobowego z dzieckiem w wieku 19-24 lata. Wartości koszyków PIS w cenach za 2023 r. wyniosły odpowiednio: 1 145,09 zł dla osoby samotnej w wieku produkcyjnym, 1 150,03 zł dla osoby w wieku emeryckim oraz 924,52 zł dla rodziny z dzieckiem starszym w wieku 19 – 24 lata. (por. IPiSS 2024. Wartość i struktura Progu Interwencji Socjalnej. Raport weryfikacji i szacowania wartości koszykowych w cenach z 2022 r. Autorzy: Kurowski P. (red.), Sowa-Kofta A., Broda-Wysocki P., Luty. Warszawa (w przygotowywaniu do publikacji).

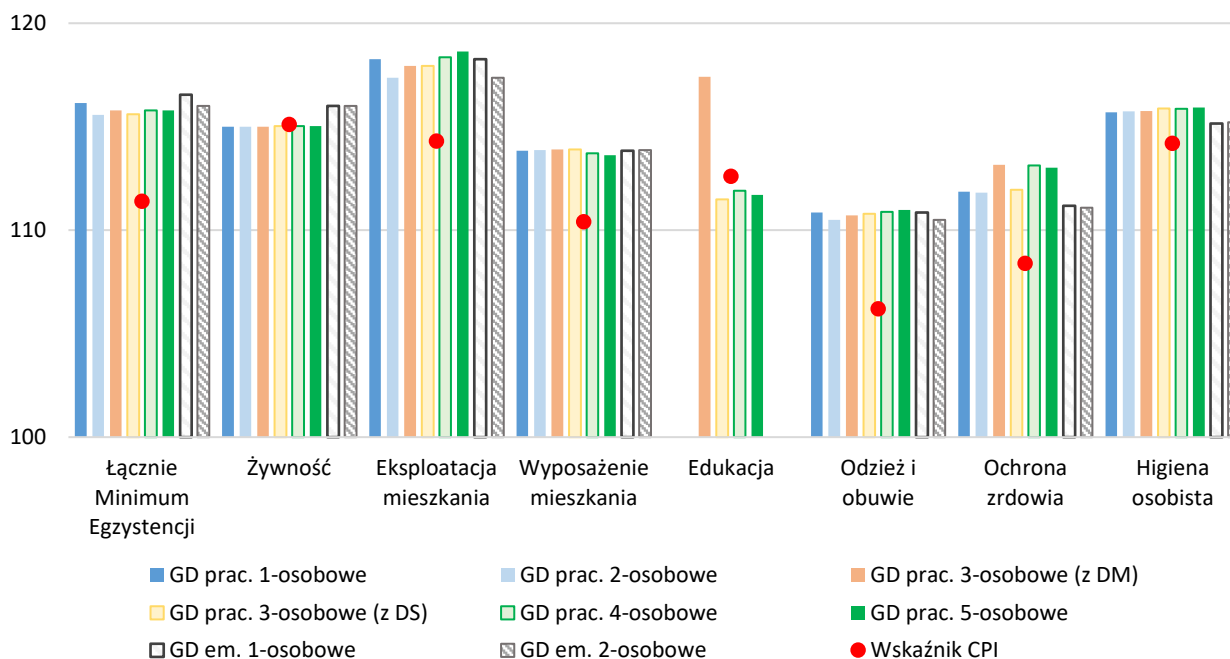
minimum egzystencji najbardziej wpłynęły wyższe opłaty mieszkaniowe oraz wyższe ceny żywności.

Tabela 2. Dynamika zmian cen żywności w minimum egzystencji według wybranych grup produktów w 2023 r. (2022 r. = 100)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze					Emeryckie	Wskaźnik CPI
	1-osob.	3-osob.	3-osob.	4-osob.	5-osob.	1-osob.	
	(M + K)/2	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	
1. Produkty zbożowe	116,0	116,0	116,0	116,0	116,0	116,0	117,1
2. Warzywa	122,1	122,0	122,2	122,1	122,1	122,5	118,9
3. Owoce	113,1	113,1	113,1	113,1	113,1	113,1	111,0
4. Mleko, pr. mleczne, sery	117,4	117,6	117,6	117,7	117,7	116,0	116,0
5. Mięso i pr. mięsne	109,1	109,3	109,2	109,3	109,3	109,6	112,9
6. Ryby	121,0	121,0	121,0	121,0	121,1	121,0	115,5
7. Tłuszcze	129,1	129,1	129,1	129,1	129,1	129,1	118,4
9. Żywność w ME	115,0	115,0	115,0	115,0	115,0	115,8	115,1

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS. Symbole jak w tabeli 1.

Wykres 2. Dynamika minimum egzystencji w przekroju grup potrzeb na tle inflacji w 2023 r. (2022 r. = 100)

Symbole: GD – gospodarstwo domowe, GD prac. – pracownicze gospodarstwo domowe, GD em. - emeryckie gospodarstwo domowe, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat.

Źródło: opracowanie własne.

O ile ceny żywności ogółem wzrosły mniej więcej w podobnej skali, z jaką wzrósł wskaźnik CPI (por. tabela 2), o tyle przy kosztach utrzymania mieszkania było nieco inaczej. Oszacowane opłaty za mieszkanie (przyjęte jest mieszkanie komunalne) oraz za nośniki energii w minimum egzystencji wzrosły od 17,4% (w gospodarstwie dwuosobowym) do 18,6% (w gospodarstwie pięciosobowym) przy wskaźniku na poziomie 14,3%. W największym stopniu wzrosła wycena opłat

za nośniki energii – przy niższej wartości wskaźnika inflacji (17,5%) koszty te wzrosły od 126,8% do 130,8% w zależności od ilości osób w gospodarstwie. Opłaty za mieszkanie komunalne wraz z usługami mieszkaniowymi wzrosły od 6,9% (w gospodarstwie 5-osobowym) do 7,9% (osoba samotna), przy nieco wyższym wskaźniku CPI (11,5%).

W zakresie wyposażenia mieszkania koszykowe wydatki na ten cel przewyższały wartość wskaźnika inflacji w tej grupie od 3,2 p.p. w rodzinie 5-osobowej do 3,9 p.p. w rodzinie 2-osobowej). W pozostałych grupach potrzeb modelowe wydatki były na ogół wyższe niż wskaźniki CPI. Dotyczyło to zwłaszcza wydatków na ochronę zdrowia oraz odzież i obuwie (por. wykres 2).

Tabela 3. Struktura minimum egzystencji przeciętnie w 2023 r. (w %)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M+K
Żywność	41,9	48,8	48,1	49,3	48,5	48,8	38,4	45,2
Mieszkanie	44,3	36,5	36,3	33,3	34,0	32,7	46,7	38,8
-użytkowanie i energia	41,4	34,3	34,4	31,5	32,1	30,9	43,7	36,5
-wyposażenie	2,8	2,2	2,0	1,8	1,9	1,8	3,0	2,3
Edukacja	0,0	0,0	0,3	3,3	2,8	4,2	0,0	0,0
Odzież i obuwie	3,9	4,3	4,4	4,2	4,3	4,2	4,1	4,5
Ochrona zdrowia	1,7	1,7	2,8	1,7	2,4	2,3	2,8	3,0
Higiena osobista	3,4	4,0	3,4	3,5	3,2	3,0	3,2	3,7
Pozostałe wydatki	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Bibliografia

Deniszczuk, L., Kurowski, P., Styrc, M., 2007. *Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczane metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej*. Warszawa: IPiSS.

Golinowska, S., Kurowski, P., 2018. Koszykowe linie ubóstwa. W: S. Golinowska, *O polskiej biedzie w latach 1990-2015. Definicje, miary, wyniki*. Warszawa: WN Scholar.

GUS, 2024. *Kwartalne wskaźniki makroekonomiczne*. Warszawa: GUS, dostępne na <https://stat.gov.pl/wskaźniki-makroekonomiczne/>.

GUS, 2022. *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2021 r. (na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych)*. Informacje sygnałne. Warszawa: GUS.

GUS, 2021. *Ubóstwo w Polsce w latach 2019 i 2020. Analizy statystyczne*. Warszawa: GUS.

Kurowski, P., 2022. Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym. *Polityka Społeczna*, nr 23T, s. 37–44.

Kurowski, P., 2019. Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce. *Polityka Społeczna*, nr 4, s. 43–48.